

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

DE KLEINE JOHANNES

Avondvullend toneelspel voor rijpere jeugd
en volwassenen

door

Louis Contryn

Naar het boek van Frederik van Eeden

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen
2012
Nr.3133

Toneelfonds J. Janssens – Te Boelaerlei 107 – 2140 Bght Antwerpen
Tel 03 366 44 00 . Fax 03 366 45 01 . info@toneelfonds.be

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste TIEN tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde opvoeringsrechten aan:

S.A.B.A.M.
Aarlenstraat 75-77
1040 Brussel
www.sabam.be

Na aankoop van het verplicht aantal boekjes krijgt men van de uitgever een aanvraagformulier dat, degelijk ingevuld, minstens vier weken de opvoering(en) naar S.A.B.A.M. moet worden gestuurd.

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuurde, geleende of gekopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende opvoeringsrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

Stichting Bredero Auteursrechtenbureau
Valeriaanstraat 13
1562 RP Krommenie
www.stichtingbredero.nl

BELANGRIJKE OPMERKING !

Alle rechten voorbehouden. Iedereen die toestemming verkreeg het stuk *DE KLEINE JOHANNES* op te voeren moet de naam van auteur *LOUIS CONTRYN* vermelden in alle publicaties die n.a.v. de voorstellingen verschijnen. De auteursnaam moet onmiddellijk onder de titel vermeld worden, in een lettertype minstens half zo groot als dat van de titel, maar minstens twee keer zo groot als dat waarin de naam van de vertaler, regisseur en spelers wordt vermeld.

Wettelijk depot D/2012/220/037
ISBN 978-90-385-12068

© 2012 Toneelfonds J. Janssens/Louis Contryn
www.toneelfonds.be

Niets uit deze uitgave mag worden veeleevuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

PERSONAGES

(onbeperkt aantal spelers)

VERTELLER
 JOHANNES
 WINDEKIND
 SCHOOLMEESTER VAN DE KREKELS
 EEN KLAS KREKELS
 KONIJN
 TWEE PADDEN
 OBERON
 HAGEDIS
 GROEP HAGEDISSEN
 GROEP KIKKERS
 EEN OUDE RAT
 GLIMWORM
 JONGE MEIKEVER
 OUDE MEIKEVER
 EEN MUISJE
 LEGER VAN MIEREN
 OUDE MIER
 BLEKE MAN
 ENKELE GELOVIGEN
 KIKVORS
 WISTIK
 ROBINETTA
 TWEE VREEMDEN
 PLUIZER
 MAGERE HEIN, de dood
 DOKTER CIJFER
 EEN KOORTJE
 DRIE PIEREN

Dat betekent 26 personen plus figuratie. Veel rollen kunnen door eenzelfde acteur uitgebeeld.

DECOR

Zetstukken stellen enkele plaatsen voor zoals de duinroos, de vivisectietafel, grafstenen, het ziekbed met de vader, het glinsterende vaartuig. Sommige fragmenten worden best door projectie uitgebeeld zoals de dans in het rijke huis, de sombere stad, de fabrieken, het kerkhof. Aangepaste begeleidende muziek verhoogt natuurlijk de sfeer.

KORTE INHOUD

Johannes leeft in een groot huis aan zee. Op een dag ontmoet hij de elf Windekind. Zij laat hem de wonderen van de natuur zien. Ze vertelt hem ook over de dieren die door de mensen bedreigd worden. Maar Johannes is een zoeker. Hij wil meer vinden dan het leven in de natuur. Hij ontmoet de wijze kabouter Wistik. Die vertelt hem dat er een boek bestaat dat alle vragen beantwoordt. Natuurlijk wil Johannes dat boek vinden. Op zijn verdere tocht komt hij het meisje Robinetta tegen. Ze lijkt zelfs op Windekind. Ze weet waar het boek is. Dat denkt ze toch. Haar ouders hebben er een maar dat is het mensenboek. Dat geeft niet genoeg, vindt Johannes. En weer trekt hij verder. Hij ontmoet een vreemde kerel die Pluizer heet. Pluizer leert Johannes de mensen kennen. Hij voert hem mee naar de steden waar ze in de diepste armoede wonen. Hij toont ook andere mensen die dansen tijdens een schitterend feest. Hij toont ook de dood die eindelijk alle mensen komt halen. Ook bij Pluizer vindt Johannes geen vrede en rust. Ten slotte weet Johannes wat hij doen moet: hij gaat terug naar de mensen toe om ze te helpen zoveel hij kan. Het is geen gemakkelijk boek, ook niet om uit te beelden, maar toch willen wij het opvoeren omdat het zo'n prachtig werk is met zoveel rijke ideeën van een van onze beste auteurs.

Windekind stelt de ongerepte kinderfantasie, liefde voor de natuur en het verlangen naar schoonheid voor. Wistik symboliseert de drang naar het kennen en begrijpen van alle aspecten van het leven en de dwaalweg van het zoeken naar kant-en-klare antwoorden op alle vragen ('het ware boekje'). Robinetta stelt de jeugderotiek voor. Pluizer en dokter Cijfer stellen het rationalistisch denken voor.

Het kind wordt voortdurend beziggehouden door vragen (over zin van het leven, geluk/verdriet, leven/dood, en het waarom van alles). Het antwoord hierop leidt tot de essentie van het leven maar ook de dood. Uiteindelijk wil hij niet meer zoeken maar gaat een leven leiden in dienst van de mensheid.

De belangrijkste personages en taferelen

Windekind: Deze elf beeldt de droom, de natuur en de fantasie uit.
De krekelschool: De menselijke domheid die alleen aanvaardt wat kan waargenomen worden.

Liefdadigheidsfeestje in het konijnenhol: De mensen vormen een gevaar voor het leven in de natuur. De auteur tekent de dieren met de hebbelikheden van de mensen.

Het verhaal van de droevige glimworm: De glimworm in dit fragment beeldt de mens uit die in een valse droomwereld leeft. Hij gelooft in iets dat volledig fout is.

De geschiedenis van de jonge meikever: De meikever kreeg verkeerde informatie: de mens is helemaal niet bekommerd om de meikever.

De gouden sleutel: Dit is de weg naar het geluk.

Het gouden kistje en het boek: Dit zijn de symbolen van de waarheid. Hierin kan men vinden waarom alles is zoals het is, d.w.z. de bron van vrede en geluk.

De strijd- en de vredemieren: Elk land dat een oorlog voorbereidt of voert doet dit in naam van de vrede.

De picknick in de natuur: De mensen gedragen zich vaak onfatsoenlijk en lomp in de natuur.

Wistik: De oude kabouter die altijd en overal levensvragen verzamelt en die tracht hierop een antwoord te vinden.

Robinetta: Ze staat in de plaats van Henriëtte Ortt, het meisje waarop de auteur op jeugdige leeftijd verliefd werd.

Pluizer en zijn oud-leerling dokter Cijfer: Deze vreemde figuren stellen de rede en de wetenschap voor.

De Dood: De bevrijding van de mens uit zijn beperkingen en zijn streven.

Het dansfeest: Het onbezorgde en lichtzinnige leven van de mensen wordt gesymboliseerd door een vrolijke danspartij.

De tocht door de graven: De vergankelijkheid van de mensen. Vandaag geacht en gevreesd en morgen stof.

De ongenoemde: Hij is het symbool van het altruïsme (mensenliefde) en de sociale arbeid.

JOHANNES

VERTELLER : We zullen je nu iets van de kleine Johannes vertellen. Het heeft veel van een sprookje maar toch is alles werkelijk zo gebeurd. Johannes woonde in een oud huis met een grote tuin. In dat huis was het moeilijk om je weg te vinden want er waren veel donkere gangen, trappen, kamers en ruime zolders. Achter het huis was een plekje dat het paradijs heette en daar was het natuurlijk erg heerlijk. Daar was een vijver waar witte waterlelies dreven. Aan de overzijde lagen de duinen. Het paradijs zelf was een grasveldje omringd door kreupeelhout.

Op warme zomeravonden was Johannes daar altijd en lag dan uren te staren zonder zich te vervelen. Hij dacht dan aan de diepte van het stille water. Het zou zo gezellig zijn moest hij daarop drijven tussen de waterplanten in dat vreemde schemerlicht. Hij bedacht dan wat er wel achter de vijver zou zijn en dat het heerlijk zou zijn daarheen te vliegen.

Johannes woonde daar niet alleen. Hij had een hond, die heette Presto en een kat die Simon heette. Voor Simon voelde Johannes een eerbiedig ontzag. Dat was ook geen wonder. Men kon zo zien dat die kater volkomen zeker was van zijn eigen grootheid en wijsheid. Hij bleef altijd even deftig en voornaam, zelfs als hij zich verwaardigde met een rollende kurk te spelen. En als Presto uitgelaaten dol heen en weer liep dan dacht Simon: “Nou ja! Die honden weten niet beter!” Met de kleine Presto ging hij veel vertrouwelijker om. Ik moet je niet vertellen hoeveel Johannes van Presto hield.

De vader van Johannes was een wijs en ernstig man die zijn zoon meenam op zijn lange tochten door wouden en duinen. Soms schreef hij letters in het zand, één na één. En Johannes spelde de woorden. Soms stond zijn vader stil en leerde Johannes de naam van een plant of een dier. Af en toe stelde Johannes domme vragen:

JOHANNES : Waarom vallen de bladeren van de bomen

En sterven de vissen in de sloot?

Waarom verslensen bloemen en planten

En gaan de dieren dood?

Waarom moet het winter worden

En verliezen de bloemen hun kleuren?

Waarom is alles zoals het is?

En wonderen... kunnen die echt gebeuren?

VERTELLER : Maar de vader van Johannes was een wijs man en hij zei niet alles wat hij wist. 's Avonds, voor hij ging slapen, zei Johannes een lang gebed. Dat had de kindermeid hem zo geleerd. Hij bad voor zijn vader en voor Presto. Simon had het niet nodig, vond hij. Hij bad ook heel lang voor zichzelf en hij eindigde altijd op dezelfde manier: "En ik wens dat er een wonder zal gebeuren. Amen."

En daarna keek hij gespannen in het half duister van zijn kamertje rond. Maar de klok bleef altijd hetzelfde wijsje tikken en het werd donker. En Johannes viel in slaap zonder dat het wonder gekomen was. Maar eenmaal zou het toch gebeuren. Dat wist hij.

JOHANNES ONTMOET WINDEKIND

VERTELLER : Aan de oever lag een oude boot. Het was Johannes streng verboden daar in te komen.

(Windekind vliegt op, suizend als een windvlaag en neemt plaats op de boot.)

JOHANNES : O! Dat is het wonder! Wil jij mijn vriend zijn?

WINDEKIND : Ja, Johannes.

JOHANNES : Hoe moet ik je noemen?

WINDEKIND : Ik ben geboren in de kelk van een winde. Noem mij Windekind. Het is vandaag mijn verjaardag. Ik ben geboren uit de laatste stralen van de maan en de eerste van de zon. Ik kom je wat gezelschap houden, Johannes. Wij zullen

goede vrienden worden. Ik zal je veel vertellen. Veel betere dingen dan de schoolmeesters je wijsmaken. Ik zal je alles zelf laten zien en horen.

(Een winde bloeit van de vroege zomer tot aan de eerste nachtvorst. De bloemen openen zich aan het begin van de ochtend en sluiten bij het invallen van de schemering.)

JOHANNES : Ik dank je, Windekind. Dat is heerlijk!

WINDEKIND : Geef mij een hand, Johannes! Kom! *(Hij neemt Johannes mee naar de oever nabij een riethalm.)*

JOHANNES : Hé, het lijkt wel of ik kleiner geworden ben. Of is het verbeelding? Ik weet het zeker!

WINDEKIND : Ik zal je nu iets heel leuks laten zien, Johannes. Heb jij 's avonds de krekels wel eens gehoord? Het lijkt wel een concert. Je kan nooit horen waar het geluid vandaan komt. De krekels zingen nooit voor hun plezier. Nee, dat geluid komt van de krekelschool. Wees heel stil en kijk!

DE KREKELSCHOOL

SCHOOLMEESTER : *(van de krekels roept):* Krie! Eerste les: Aardrijkskunde. *(Hij zingt en de kinderen geven antwoord)* Er zijn zesentwintig duinen en twee vijvers bovendien.

LEERLINGEN : Dat is zo! Dat is zo!

SCHOOLMEESTER : Dat kan toch ieder zien.

LEERLINGEN : Meer is er niet! Meer is er niet!

SCHOOLMEESTER : Dat leren wij op school. En al de rest dat is:

LEERLINGEN : Larie en apekool!

SCHOOLMEESTER : En wat men verder ook beweert.

LEERLINGEN : Je ziet het niet! Het is er niet!

SCHOOLMEESTER : Het is slechts fantasie! Ik geloof... ik geloof... ik geloof... alleen maar wat ik zie.

LEERLINGEN : Krie, krie, krie! Krie, krie, krie! Krie, krie, krie!

SCHOOLMEESTER : (*herhaalt*): Alleen maar wat ik zie!

LEERLINGEN : Krie!

SCHOOLMEESTER : (*kondigt aan*): Tweede les: dierkunde. Opletten!

Sommige dieren kunnen...

LEERLINGEN : kruipen!

SCHOOLMEESTER : Andere dieren kunnen...

LEERLINGEN : springen!

SCHOOLMEESTER : Nog andere dieren, zonder liegen, kunnen daarbij ook nog...

LEERLINGEN : Vliegen!

SCHOOLMEESTER : De beste soort, ja op mijn woord dat is beslist...

LEERLINGEN : De krekelsort.

SCHOOLMEESTER : Want een krekkel, geloof me vrij, die kan springen en vliegen...

LEERLINGEN : Allebei!

SCHOOLMEESTER : Maar de vogels, ba!

dat zie je dadelijk,

die zijn verdraaid heel...

LEERLINGEN : schadelijk!

SCHOOLMEESTER : Het slechtste beest, dat kent geen grens, dat is beslist de... (*De meester duidt een kind aan. Dat weet het niet. De meester herhaalt*): Dat is beslist de... DE MENS! De mens is een groot, (*oorveeg*) een nutteloos... (*oorveeg*) en een schadelijk... (*oorveeg*) beest. Hij wordt door ieder dier... (*oorveeg*) gevreesd! (*naar domme leerling*) In straf jij! (*Domme leerling gaat in de hoek staan. De andere lachen hem uit. roept*) Stilte!... Stilte! (*gaat verder*)
Springoefening! Krie!

LEERLINGEN : (*roepen*): Krie! Krie! Krie!" (*En beginnen te springen. Steeds vlugger en vlugger.*)

(*Johannes schiet in een luide lach. Alle krekels vluchten verschrikt weg.*)

Krie!

WINDEKIND : Ja, dat komt ervan, Johannes. Je hebt je ook erg lomp gedragen. Je kan wel zien dat je bij de mensen geboren bent!

JOHANNES : Het spijt me, Windekind. Ik zal in het vervolg beter oppassen. Maar het was toch zo gek!

WINDEKIND : Het wordt nog gekker, Johannes. Kom maar mee.

HET LIEFDADIGHEIDSFEEST IN HET KONIJNHOL

(Een konijn komt buiten.)

WINDEKIND : Dag konijntje. Mogen we je hol even bezichtigen?

KONIJN : Dat treft ongelukkig! Ik heb het toevallig afgestaan voor een liefdadigheidsfeestje.

WINDEKIND : Een liefdadigheidsfeestje? Is er dan een ongeluk gebeurd?

KONIJN : Och ja, een grote ramp. Duizend sprongen hiervan hebben de mensen een huis gebouwd. Zo groot! Zo groot! En daar wonen ze nu met honden. We hebben daarom een feest op touw gezet voor de weduwen en de wezen.

WINDEKIND : Mogen we binnen gaan?

KONIJN : Doe maar, hoor.

VERTELLER : De grote zaal in het konijnenhol was prachtig versierd. De vloer was platgestreken en met geurig tijm bestrooid. Dwars voor de ingang hing een vleermuis. Ze riep de namen van de gasten af en diende tevens als gordijn. Dat was een bezuinigingsmaatregel. De wanden van de zaal waren smaakvol gedecoreerd met dorre bladeren, spinnenwebben en kleine vleermuisjes. Talloze glimwormpjes kropen daartussen en over de zoldering en vormden een aller-aardigste bewegende verlichting. Er waren veel gasten.

EERSTE PAD : *(kwaakt)*: Kwaak.

VERTELLER : Vader pad is er ook. Wel, durf jij nog zo laat op pad, pad?

EERSTE PAD : *(verveeld)*: Héhé! Geestig hoor! Die woordspelingen op mijn naam, die hoor ik al niet meer. Pfu!

TWEEDE PAD : *(komt erbij)*: Hallo!

EERSTE PAD : Hallo-oo!

TWEEDE PAD : Er is veel volk gekomen, hé.

EERSTE PAD : Natuurlijk, dat kon je wel denken. Oberon is er.

TWEEDE PAD : Wie?

EERSTE PAD : Oberon! Dat is de koning van de elfen. Hij komt juist van een reis uit het oosten. Moet je zijn kleed eens zien. Chic hoor!

TWEEDE PAD : En wat vindt hij van de versiering?

EERSTE PAD : Mooi vindt hij het. De mol heeft hem zien knikken.

TWEEDE PAD : Echt waar?

EERSTE PAD : Echt waar!

TWEEDE PAD : Oooo...

(Oberon zit op een troon. Hij wuift en knikt.)

WINDEKIND : *(gaat ernaar toe en maakt een buiging)* Majesteit.

OBERON : Lieve Windekind! Jij hier! *(omhelst hem.)*

WINDEKIND : Mag ik u mijn vriend Johannes voorstellen, majesteit?

OBERON : Geef mij de hand, Johannes. De vrienden van Windekind zijn ook mijn vrienden. Ik zal je helpen. Kijk, hier heb je een gouden sleuteltje. Dat is het teken van ons verbond.

JOHANNES : Dank u, majesteit.

OBERON : Dat sleuteltje kan je geluk zijn, Johannes. Het past op een gouden kistje dat kostbare schatten bevat. Maar wie dat kistje bezit kan ik je niet zeggen. Je moet er ijverig naar zoeken. Als je goede vrienden blijft met Windekind dan zal het je wel lukken.

JOHANNES : Ik dank u zeer, majesteit.

OBERON : Het ga je goed, Johannes.

EERSTE PAD : *(vraagt aan de tweede)*: Heb je dat gezien?

TWEEDE PAD : En of!

EERSTE PAD : Die twee daar bij koning Oberon, dat zijn vleiers. Kruipen en buigen voor de overheid. Pfu!

TWEEDE PAD : Ja, dat zal niet lang meer duren.

HAGEDIS : *(wipt tevoorschijn)* Ja, hoelang zal het nog duren?

EERSTE PAD : Wat?